

DIXI GROUP ALERT:

ПРОТОКОЛ ЩОДО УМОВ ТРАНЗИТУ РОСІЙСЬКОГО ГАЗУ ЗАФІКСУВАВ КОМПРОМІСИ, ОДНАК ВИКЛИКАВ ДОДАТКОВІ ПИТАННЯ

21 грудня Уряд України [оприлюднив протокол](#) зустрічі представників ЄС, України та Російської Федерації, а також компаній цих країн (ТОВ «Оператор газотранспортної системи України», НАК «Нафтогаз України», ПАТ «Газпром»).

У документі викладено **узгоджену політичну домовленість** сторін щодо умов транзиту російського газу через Україну з 1 січня 2020 року. Наразі ця домовленість закріплюється на рівні компаній, які мають укласти відповідні угоди.

Серед іншого, протокол закріпив наступні рішення:

- 1) «Газпром» і ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» укладуть міжоператорську угоду (interconnection agreement);
- 2) «Газпром» і НАК «Нафтогаз України» укладуть контракт на організацію транспортування газу, «Нафтогаз» як «компанія-організатор» укладе із ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» контракт на транзит (на основі зміненого Типового договору на транспортування газу);
- 3) «Нафтогаз» як «компанія-організатор» буде бронювати потужності ГТС для транзиту в обсязі 65 млрд кубометрів (2020 р.) та 40 млрд кубометрів (2021-2024 рр.) на рік, але за умови встановлення НКРЕКП «конкурентного тарифу», що буде визнаний «Нафтогазом» та відповідатиме рівню тарифів у країнах Західної та Центральної Європи;
- 4) можливість продовження транзиту на аналогічних умовах в 2025-2034 рр.;
- 5) «пакетні» домовленості щодо врегулювання спорів, зокрема:

- ▶ виплата «Газпромом» близько 2,9 млрд дол. за рішеннями Стокгольмського арбітражу;
  - ▶ відкликання «Нафтогазом» і «Газпромом» усіх арбітражних та судових позовів, за якими не прийнято остаточних рішень (у т.ч. позови «Нафтогазу» на 12,2 млрд дол. та 1,33 млрд кубометрів);
  - ▶ зняття арештів на майно та активи «Газпрому»;
  - ▶ відмова у майбутньому від можливих претензій та позовів за контрактами 2009 року;
  - ▶ укладення безвідкличної мирової угоди в арбітражі за штрафом Антимонопольного комітету на 85,9 млрд грн, припинення Україною всіх поточних і можливих майбутніх вимог на основі відповідного рішення АМКУ
- 6) НКРЕКП внесе зміни до Типового договору на транспортування газу з метою приведення його у відповідність до угоди між «Нафтогазом» (компанією-організатором) і ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»;
  - 7) зобов'язання сторін (України, РФ, Єврокомісії) із забезпечення виконання згаданих домовленостей;
  - 8) за виконання домовленостей – можливість відновлення «Газпромом» прямих поставок газу з урахуванням принципу формування ціни на базі ціни хабу NCG та обґрунтованої знижки на основі обсягів таких поставок.

ПЕРЕВАГИ

1) Укладення міжоператорської угоди (interconnection agreement) дозволить Україні:

- ▶ на практиці застосувати вимоги законодавства ЄС, зокрема Регламенту Комісії (ЄС) 2015/703;
- ▶ відкрити можливість для європейських компаній бронювати потужності ГТС України із точкою передачі газу на кордоні з РФ;
- ▶ вимагати від РФ демонополізації трубопровідного експорту, вільного доступу третіх сторін до бронювання міжсистемних з'єднань.

2) 5-річний транзит із можливістю продовження ще на 10 років є «нічиєю» (українська сторона добивалася 10-річної угоди), проте кращою з досягнутих можливостей, що дозволить:

- ▶ гарантовану оплату мінімальних потужностей, визначених у домовленості;
- ▶ можливість додаткового бронювання потужностей на короткий період;
- ▶ застосувати вищий тариф (на рівні тарифів у країнах Західної та Центральної Європи);
- ▶ вести довгострокове планування розвитку ГТС;
- ▶ мати прогнозовані ціни на газовому ринку України.

3) Визнання «Газпромом» рішень Стокгольмського арбітражу за контрактами на транзит і постачання газу 2009 року дозволить:

- ▶ отримати належну виплату близько 2,9 млрд дол. з урахуванням штрафів та пені;
- ▶ закріпити європейські принципи в договірних відносинах та утвердити їх на газовому ринку України;
- ▶ «перегорнути сторінку» контрактів 2009 року через відмову від усіх можливих майбутніх претензій та позовів.

4) Перехід на співпрацю за європейськими правилами дозволить:

- ▶ розділити питання транзиту і постачання газу, які «Газпром» намагався протиснути в пакеті;
- ▶ продовжити реформування ринку газу в Україні, застосовуючи право ЄС до відносин з «Газпромом» та іншими замовниками потужностей ГТС;
- ▶ розблокувати точки з'єднання з державами-членами ЄС, де «Газпром» виконував роль «віртуального оператора», та поступово досягнути повної відповідності правилам ЄС міжоператорських угод в усіх точках з'єднання.

РИЗИКИ

1) Щорічний гарантований обсяг транзиту в 40 млрд кубометрів у 2021-2024 рр. може бути недостатнім для прибуткової діяльності оператора ГТС та розвитку системи, що розрахована на утриманні більші обсяги

- ▶ Умовою для таких гарантованих обсягів є встановлення НКРЕКП «конкурентного тарифу», що буде визнаний «Нафтогазом». Водночас, при скороченні обсягів транзиту можна очікувати зростання тарифу (з огляду на постійні витрати ГТС), відтак незрозуміло, які наслідки може мати, наприклад, незгода «Нафтогазу» із тарифом на транспортування.
- ▶ За таких низьких обсягів транзиту ГТС працюватиме на мініальному рівні рентабельності, а тариф може зрости до рівня, коли буде неконкурентним порівняно з тарифом «Газпрому» на обхідних газопроводах (напр., добудованому «Північному потоці-2»), що матиме наслідком ще меншу привабливість українського маршруту.

2) «Нафтогаз» як «компанія-організатор» транзиту є фактично посередником між «Газпромом» і оператором ГТС, і таке посередництво може мати непрогнозовані наслідки

- ▶ Така схема замовлення потужностей для транзиту не є типовою для європейського ринку, де потужності бронює безпосередньо власник газу (шиппер), а

механізми передачі права на потужність застосовуються лише на вторинному ринку. Поки незрозуміло, чи передбачатиме угода між «Нафтогазом» і «Газпромом» власне передачу майнових та інших прав, чи це буде аналог агентської угоди про надання певних послуг.

- ▶ Підставою для участі «Нафтогазу» учасники переговорів називають той факт, що «Газпром» не готовий брати на себе всі ризики змін до українського законодавства і регулювання. Водночас, у взаємодії з європейськими операторами, які також перебувають в умовах динамічної зміни регулювань, «Газпром» чомусь готовий брати такі ризики.
- ▶ Можлива суттєва розбіжність у тарифі, визначеному в угоді між «Газпромом» і «Нафтогазом», і тарифі на транспортування газу, що буде встановлений Регулятором та який буде застосовуватись в стандартній угоді між «Нафтогазом» і оператором ГТС. У такому разі, залежно від розбіжності, всі ризики та втрати нестиме або «Нафтогаз», або оператор ГТС, що може негативно вплинути на фінансовий стан компанії.

3) Припинення всіх поточних і можливих майбутніх вимог на основі рішення Антимонопольного комітету може ускладнити подальші розслідування щодо «Газпрому»

- ▶ Рішенням АМКУ від 2016 року «Газпром» визнано таким, що у період 2009 – 11 місяців 2015 року займав монопольне (домінуюче) становище на ринку послуг з транзиту природного газу магістральними трубопроводами. Відмова від вимог за цим рішенням може створити прецедент, на основі якого «Газпром» зможе ефективно оскаржувати будь-які майбутні розслідування АМКУ щодо його поведінки.

4) Домовленість відкликати усі арбітражні та судові позови, за якими не прийнято остаточних рішень, може трактуватися російською стороною досить широко, відтак до «Нафтогазу» можуть висуватися додаткові вимоги

▶ Представники української сторони вже заявили, що відкликання позовів не стосуватиметься позову щодо кримських активів «Нафтогазу», оскільки там відповідачем є держава (РФ), а не «Газпром».

▶ Проте, російська сторона може використати недостатню чіткість цих домовленостей для зриву їх виконання.

5) Домовленості в цілому розблоковують прямі поставки російського газу на ринок України, в умовах відсутності обмежень на імпорт це може мати економічні та політичні наслідки

▶ ЗМІ повідомили про щонайменше 5 компаній, що уклали із «Газпромом» контракти на поставки газу з 1 січня 2020 року, хоча російська сторона спростувала ці повідомлення. Відновлення прямих поставок може мати як позитивний (вища конкуренція, нижчі оптові ціни, особливо для промспоживачів), так і негативний (відмова від диверсифікації, втрата інтересу європейських компаній) вплив на ринок.

▶ Політичні наслідки нарощування обсягів торгівлі з країною-агресором включають як послаблення міжнародного санкційного режиму, так і можливі зміни політичної ситуації в Україні. Адже через цінову політику «Газпром» як засіб зовнішньої політики Кремля може «винагороджувати» лояльні та «карати» нелояльні промислові групи в Україні, та відповідно впливати на політику. Свого часу, саме під тиском промислового лобі влада пішла на політичні поступки Росії, обмінявши нижчі ціни на газ на 25-річне базування ЧФ РФ у Криму («Харківські угоди») та відмову від Угоди про асоціацію.

РЕКОМЕНДАЦІЇ DIXI GROUP

З урахуванням динамічного характеру подальших переговорів, аналітичний центр DiXi Group бачить за доцільне надати наступні **рекомендації**:

- ▶ «Нафтогазу» включити до угоди про організацію транзиту із «Газпромом» а) чіткий перелік прав та обов'язків, що передаються, б) тариф/плату на основі формули (подібної до тієї, що застосовується у Методиці визначення та розрахунку тарифів на послуги транспортування природного газу для точок входу і точок виходу на основі багаторічного стимулюючого регулювання), не в абсолютних цифрах;
- ▶ «Нафтогазу», «ОГТСУ» передбачити у контрактах з «Газпромом» гарантований обсяг транзиту, де вже зафіксовані мінімальні обсяги, та орієнтири для обсягів додаткового транзиту (в режимі переривчастої потужності, короткострокових продуктів потужності);
- ▶ Регулятору при розрахунку тарифів для «ОГТСУ» врахувати два сценарії на 2021-2024 рр. – із мінімальним гарантованим обсягом 40 млрд кубометрів та при збереженні його на рівні 65 млрд кубометрів;
- ▶ Кабінету Міністрів, АМКУ при укладенні мирової угоди з «Газпромом» визначити, що вона стосується конкретної справи і не створює прецеденту для будь-яких майбутніх розслідувань за ознаками ймовірних антиконкурентних дій;
- ▶ Кабінету Міністрів, Верховній Раді, РНБОУ в цілях енергетичної безпеки розглянути можливість запровадження з 1.01.2020 р. торговельних обмежень на імпорту газу з РФ, які можуть варіюватись від прямої заборони (ембарго) до встановлення річних квот на рівні не менше 30% всього імпорту газу до України та механізму адекватного розподілу квоти між заявниками.